یادداشت

سپر شدی در مقابل پیکان‌ها

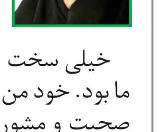

فاطمه هاشمی
دختر آیت‌ا... هاشمی

خیلی سخت است برای اینکه پدرمان همه زندگی ما بود. خود من روزی نمی‌شد که پدر را نبینم و با وی صحبت و مشورت نکنم. پدر در زندگی همه اعضای خانواده حتی نوه‌ها تاثیرگذار بود. ما به راحتی درباره مسائل مختلف با پدر صحبت می‌کردیم. الان هر جا می‌رویم چه در خیابان‌های تهران، چه شهرستان، چه منزل از پدر خاطره داریم به خاطر همین نبودش برای ما خیلی سخت است. همه ما به حرف پدرمان گوش می‌دادیم البته پدر هم هیچ وقت چیزی را به ما تحمیل نمی‌کرد. از دوران کودکی یادم نمی‌آید پدر چیزی به ما تحمیل کرده باشد. هیچ وقت از وی تحکم، دعوا و برخوردی ندیدم. تذکراتش هم با شوخی و خنده بود. یادم می‌آید ظهر وقت نماز به ما می‌گفت من رفتم نماز بخوانم، او دوست داشت همه ما نماز اول وقت بخوانیم ولی نمی‌گفت بروید نماز اول وقت بخوانید یا اینکه پدر به مطالعه خیلی علاقه داشت و همیشه برای ما کتاب می‌خرید. وقتی ما کتاب نمی‌خواندیم فقط می‌گفت بچه‌ها دستتان کتاب نمی‌بینم. در همین حد. هر کس هم که حرفی با پدر داشت با وی در میان می‌گذاشت و مشورت می‌کرد. پدر هم نظرش را می‌گفت و در پایان بیان می‌کرد که نظر من این است ولی شما هر اقدامی که لازم می‌دانید انجام دهید. مثلا من مصاحبه‌های خود با رسانه‌ها را به پدر می‌دادم تا آن‌ها را بخواند. ایشان می‌گفت بخش‌هایی از مصاحبه را حذف کن ولی من می‌گفتم به این دلیل می‌خواهم این گفته در مصاحبه بماند. پدر هم می‌گفت نظر من خلاف نظر شماست و اگر شما به نظر خود پایبند هستید همان‌گونه عمل کنید. پدر با همه ما بچه‌ها، مادر و حتی نوه‌ها هم همین‌گونه رفتار می‌کرد. در مسائل سیاسی هم چیزی به ما تحمیل نمی‌کرد، پدر مسائل سیاسی را برای ما تحلیل کرده و نظر خود را بیان می‌کرد و بعد می‌گفت خودتان تصمیم بگیرید. پدر در عرصه بین‌المللی به عنوان یک چهره اعتدالی شناخته شده بود و همین اعتدال در تصمیمات بین‌المللی تاثیر داشت. از وقتی ایشان فوت کردند می‌بینیم چه مسائلی در حال رخ دادن است. در دوران خودش روابط ایران و عربستان را خوب کرد. در زمستان فقدانت در کنار تو و مرادت گرد هم آمده‌ایم به یاد روزهای خوشی که با او بودی و از او می‌گفتی؛ همه حسرت آن روزها را می‌خورند. از زمانی که پا به عرصه وجود گذاشتی و خود را شناختی در همسایگی امام قرار گرفتی. با او خوشی و ناخوشی را تجربه کردی. در دورانی که از پدر معنوی فرزانه‌ات دور بودی با امید به روزگاری که این همجواری تکرار گردد سعی و کوشش نمودی و همه سختی‌ها و شکنجه‌های خارج از توان را تحمل کردی و دم برنیاوردی بلکه عاشق‌وار می‌خواستی ریشه نهال نورس را با همرزمان و همفکران است از آب و گل و به بار درآوری و به بار به بنشانی تا شاخه‌های این درخت تنومند به آسمان برسد و ریشه‌دار گردد تا بتوانی دوباره زیر این آسمان پهناور که برای همه جهانیان جایی دارد در همسایگی معشوقه‌ات قرار بگیری. باز این همجواری دوام زیادی نداشت و این بار نه مانند گذشته بلکه با تعداد قلیلی راه پر پیچ و خمی را ادامه دادی. آری، سپری شدی در مقابل پیکان‌ها و با تمام انحرافاتی که در جامعه ایران از خط امام دیدی. هر گونه ظلم را به جان خریدی که حافظان تفکر باشی تا جایی که جان خود را بر سر آن دادی و برای بار سوم در کنار امام خانه گرفتی ولی این بار ابدی و بدون هیچ نگرانی و با آرامش و اطمینان کامل. امروزه حسودان و حسرت به دلان از اینکه یوسف و دردانه امام باز هم در جوار مراد خودش آرمیده تاب و توان از کف داده‌اند. این آتش خشم که به جانشان افتاده هرگز فروکش نخواهد کرد چرا که می‌دانند تو در جهان باقی نیز در همسایگی امام نزد خدای خویش راضی و خشنود زندگی دیگری را آغاز کردی.

دیدگاه

حسن روحانی:

مظلومیت هاشمی همچنان ادامه دارد

حسن روحانی چندی قبل در وصف آیت‌ا... هاشمی گفت: روز ۱۹ دی روز رحلت مرحوم آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی است، یاد آن عزیز را هم گرامی می‌دارم که در آن سه مقاومت ملی لااقل در دو مقاومت ملی آن مرحوم آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی جزو سرداران حرکت مردمی بود چه در انقلاب اسلامی و نهضت اسلامی جزو سرداران بود، جزو افراد خط مقدم بود در کنار مقام معظم رهبری، شهید بهشتی، شهید مطهری و همه عزیزانی که بودند اینها همیشه در کنار امام (ره) بودند تا نهضت و انقلاب به پیروزی رسید. در مقاومت دوم و جنگ تحمیلی هم مرحوم آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی وظایف سخت و سنگینی بر دوش داشت از ابتدا به عنوان نماینده امام (ره) در شورای عالی دفاع آن زمان بود و بعد هم به هر حال به عنوان فرمانده جنگ از طرف امام (ره) تعیین شد. خاطرات بسیار زیادی از ایشان در دوران دفاع مقدس دارم ضمن اینکه ایشان حکم ریاست قرارگاه خاتم‌الانبیا را به من داد، مقام معظم رهبری حکم فرماندهی پدافند هوایی را به من داد، حکم ستاد کمک‌هایی که انجام می‌گرفت برای جبهه و جنگ را به من دادند از همه اینها خاطرات فراوانی از این مرد بزرگ به خاطر دارم که تلاش‌های فراوانی ایشان کرد تا موفقیت‌های جنگ به وجود بیاید و باید این نکته را اضافه کنم که مرحوم آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی یکی از مظلومین تاریخ ماست. جای تاسف دارد مظلوم اول، شهید بهشتی بود که خیلی مظلوم بود و جمله‌ای که خودِ آقای هاشمی از شهید بهشتی نقل کرد که از مظلومیت او گفت و مرحوم شهید بهشتی به آقای هاشمی گفت که نوبت شما هم می‌شود آسیاب به نوبت، گفت نوبت شما هم فرا می‌رسد. شهید بهشتی مظلومی بود که بعد از شهادتش، منزلت و عظمت و مقام و جایگاه ویژه‌ای در افکار عمومی، در زبان و قلم مردم پیدا کردند، اما آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی مقداری مظلومیتش کم شد ولی متاسفانه این مظلومیت همچنان ادامه دارد.

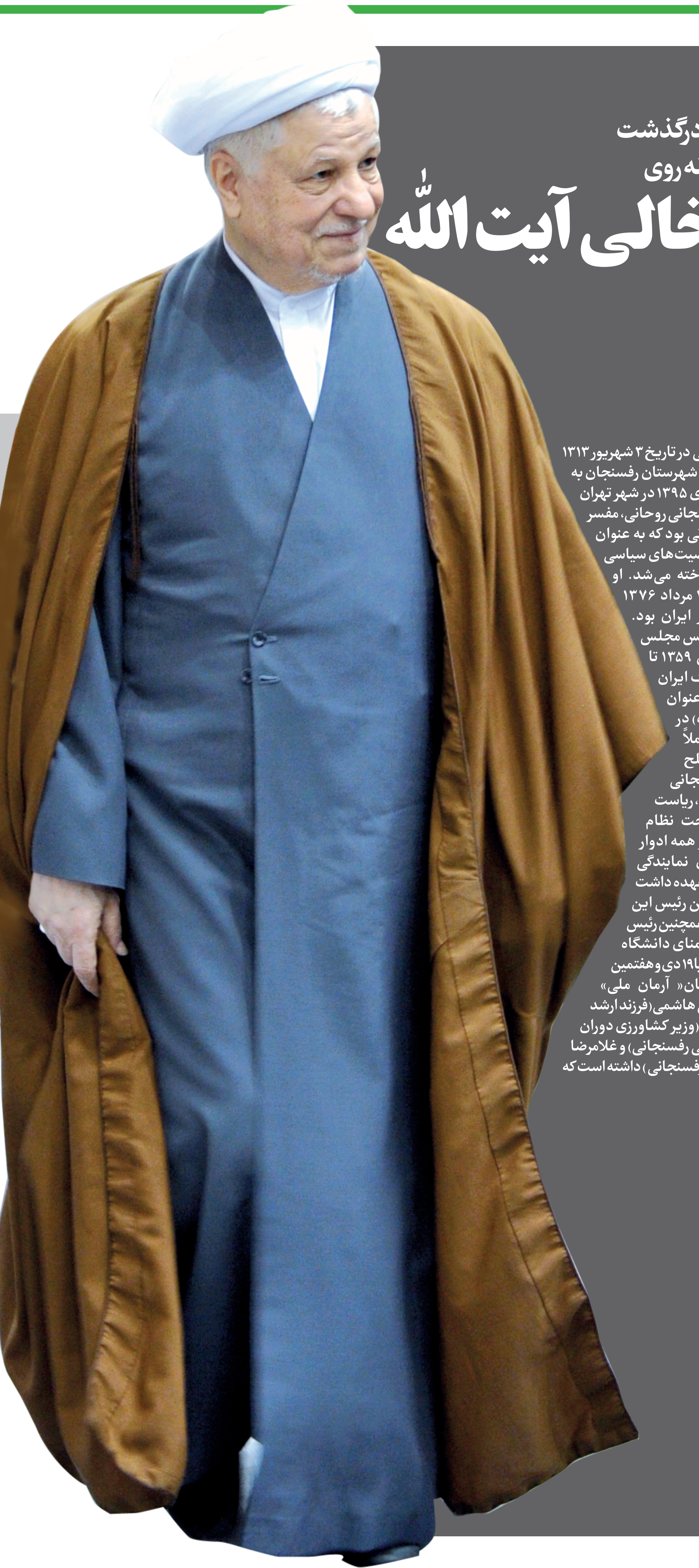

هفتمین سالگرد درگذشت مرد اعتدال و میانه روی

جای خالی آیت الله

اکبر هاشمی رفسنجانی در تاریخ ۳ شهریور ۱۳۱۳ در روستای نوق بهرمان شهرستان رفسنجان به دنیا آمد و در تاریخ ۱۹ دی ۱۳۹۵ در شهر تهران درگذشت. هاشمی رفسنجانی روحانی، مفسر قرآن و سیاستمدار ایرانی بود که به عنوان یکی از پرنفوذترین شخصیت‌های سیاسی جمهوری اسلامی شناخته می‌شد. او از ۲۵ مرداد ۱۳۶۸ تا ۱۲ مرداد ۱۳۷۶ چهارمین رئیس‌جمهور ایران بود. پیش از آن وی اولین رئیس مجلس شورای اسلامی از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۸ بود. در طول جنگ ایران و عراق رفسنجانی به عنوان نماینده امام خمینی (ره) در شورای عالی دفاع عملاً فرماندهی نیروهای مسلح را برعهده داشت. رفسنجانی از سال ۱۳۶۸ تا زمان مرگ، ریاست مجمع تشخیص مصلحت نظام را برعهده داشت. او در همه ادوار مجلس خبرگان رهبری نمایندگی استان تهران در آن را بر عهده داشت و از ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰، دومین رئیس این مجلس بود. رفسنجانی همچنین رئیس هیأت مؤسس و هیأت امنای دانشگاه آزاد اسلامی بود. همزمان با ۱۹ دی و هفتمین سالگرد درگذشت ایشان «آرمان ملی» مصاحبه‌هایی با محسن هاشمی (فرزند ارشد ایشان)، عیسی کلانتری (وزیر کشاورزی دوران ریاست جمهوری هاشمی رفسنجانی) و غلامرضا رجایی (مشاور هاشمی رفسنجانی) داشته است که در ادامه می‌خوانید.

عیسی کلانتری در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

هاشمی ۱۴ ساعت به صحبت‌های مدیرانش گوش می‌داد بعد تصمیم می‌گرفت

در دوران هاشمی هیچ وزیری احساس تنهایی نمی‌کرد

آرمان- احسان انصاری: دکتر عیسی کلانتری در دو دولت آیت‌ا... هاشمی وزیر کشاورزی بود و به خوبی به نحوه مدیریت ایشان آشنایی دارد. کلانتری درباره نحوه مدیریت مرحوم هاشمی می‌گوید: «در دنیای سیاست مدیری مانند آیت‌ا... هاشمی وجود ندارد که چهارده ساعت به سخنان مشاوران و مدیران گوش دهد و سپس تصمیم بگیرد.» او آیت‌ا... هاشمی را مردی برای تمام فصول و تمام نشدنی می‌داند و معتقد است: «باید صد سال بگذرد تا امثال هاشمی در کشور بروز و ظهور کند.» «آرمان ملی» به مناسبت سالگرد درگذشت آیت‌ا... هاشمی با دکتر عیسی کلانتری وزیر کشاورزی دو دولت آیت‌ا... هاشمی و رئیس سابق سازمان محیط زیست کشور گفت‌وگو کرده که در ادامه ماحصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

شما دو دوره وزیر دولت آیت ا... هاشمی بودید. مهم‌ترین وجهه بارز مدیریت آیت ا... هاشمی چه بود؟

آیت ا... هاشمی پشتوانه بسیار بزرگی برای وزرا و کابینه خود بود و احترام زیادی برای وزرای خود قائل بود. آیت ا... هاشمی به وزرا اعلام کرده بود اگر اشتباه کنید من از شما حمایت خواهم کرد، اما اگر اشتباه شما به صورت تعمدی باشد مسئولیت آن با خود شما خواهد بود. به همین دلیل آیت ا... هاشمی برای وزرا یک دلگرمی بزرگ بودند. از سوی دیگر آیت ا... هاشمی نظارت دقیقی بر همه وزارتخانه‌های خود داشت. ایشان با برنامه‌ریزی دقیق در هر ماه با تمام وزرای خود جلسه خصوصی و دوطرفه برگزار می‌کرد تا از نزدیک در جریان مدیریت وزارتخانه‌های مختلف قرار بگیرد. شرایط به گونه‌ای بود که اگر یک وزیر برای دیدار ماهیانه با آیت ا... هاشمی با کمبود وقت مواجه می‌شد، ایشان شخصا آن وزیر را احضار می‌کرد. در دولت آیت ا... هاشمی وزرا هیچ گاه احساس تنهایی نمی‌کردند. یکی از مهم‌ترین فاکتورهای مدیریتی آیت ا... هاشمی دوراندیشی و ریسک پذیری بالای ایشان بود. آیت ا... هاشمی بیش از آنکه گوینده خوبی باشد شنونده خوبی بود و علاقه زیادی به یادگیری داشت و تلاش می‌کرد از علم همه افراد استفاده کند و دانش خود را در مدیریت کشور افزایش بدهد.

چطور؟ ممکن است بیشتر توضیح بدهید.

بنده در این زمینه دو خاطره از آیت ا... هاشمی تعریف می‌کنم. در سال ۶۳ و زمانی که آیت ا... هاشمی رئیس مجلس بودند در ماه اردیبهشت، یک روز جمعه برای بازدید اصلاح نباتات به یک مزرعه به کرج رفتند. ایشان در ابتدای اینکه بازدید آغاز شد به بنده گفتند من از علم ژنتیک چیز زیادی نمی‌دانم. به همین دلیل شما در ابتدای بازدید بنده را با ژنتیک آشنا کنید و به من علم ژنتیک بیاموزید. ایشان در وسط مزرعه عبای خود را بیرون آوردند و روی آن نشستند و از اساتید خواستند که به ایشان ژنتیک بیاموزند. دو تن از اساتید نیز با آوردن تخته سیاه به آیت ا... هاشمی درس ژنتیک دادند. این در حالی است که برای آموختن علم ژنتیک حداقل باید چند واحد دانشگاهی راگذراند. پس از تمام شدن کلاس آیت ا... هاشمی گفتند که می‌خواهند درباره تأثیر علم ژنتیک بر اصلاح نباتات نیز مطالب جدیدی یاد بگیرند. به همین دلیل دو تن از اساتید دوباره برای ایشان تأثیر علم ژنتیک در اصلاح نژاد نباتات را توضیح دادند. در نتیجه اساتید حاضر در حدود چهار واحد درس ژنتیک و اصلاح نباتات را در طول سه ساعت به صورت خلاصه به آیت ا... هاشمی آموزش دادند. این روز گذشت و جمعه آینده آیت ا... هاشمی امام جمعه تهران بود و قرار بود خطبه‌های نماز جمعه را بخواند. برای بنده باور کردنی نبود که ایشان در خطبه‌های نماز جمعه مانند یک استاد دانشگاه درباره اصلاح نباتات و علم ژنتیک سخنرانی می‌کرد. مثال دیگر در سال ۶۹ بود که بین وزارتخانه کشاورزی که بنده مسئولیت آن را برعهده داشتم با وزارتخانه نیرو بر سر آب رودخانه کارون اختلاف به وجود آمده بود. در این زمینه شورای اقتصاد دو جلسه برگزار کرد که یک جلسه از ساعت ۴ بعدازظهر شروع شد و تا ۱۲ شب ادامه داشت و دیگری از ساعت ۴ بعدازظهر آغاز شد و تا حدود ۱۰ شب ادامه داشت. نکته جالب این بود که در این ۱۴ ساعتی که ما در جلسه حضور داشتیم آیت ا... هاشمی حتی یک کلمه هم حرف نزد و فقط به سخنان مهندسان مشاور و مدیران بخش‌های مختلف گوش داد. در این ۱۴ ساعت مهندسان مشاور هیدرولوژی رودخانه کارون را برای مدیران تشریح کردند و آیت ا... هاشمی فقط گوش می‌داد و حتی یک کلمه هم سخن نگفت. برای بنده بسیار جالب بود که آیت ا... هاشمی پس از ۱۴ ساعت گوش دادن به سخنان مهندسان مشاور تصمیم گرفت که اتفاقا در نهایت تصمیم صحیحی نیز گرفته شد.

> آیت ا... هاشمی نظارت دقیقی بر همه وزارتخانه‌های خود داشت. ایشان با برنامه ریزی دقیق در هر ماه با تمام وزرای خود جلسه خصوصی و دوطرفه برگزار می‌کرد تا از نزدیک در جریان مدیریت وزارتخانه‌های مختلف قرار بگیرد. شرایط به گونه‌ای بود که اگر یک وزیر برای دیدار ماهیانه با آیت ا... هاشمی با کمبود وقت مواجه می‌شد، ایشان شخصا آن وزیر را احضار می‌کرد. در دولت آیت ا... هاشمی وزرا هیچ گاه احساس تنهایی نمی‌کردند. یکی از مهم‌ترین فاکتورهای مدیریتی آیت ا... هاشمی دوراندیشی و ریسک پذیری بالای ایشان بود. آیت ا... هاشمی بیش از آنکه گوینده خوبی باشد شنونده خوبی بود

رویکرد آیت ا... هاشمی در زمینه کشاورزی که حوزه وظایف شما بود به چه صورت بود؟

با حمایت آیت‌ا... هاشمی بود که بعد از سال‌ها برای نخستین بار بودجه آبخیزداری به مجلس وقت برده شد و برای آن اعتبار در نظر گرفته شد. ایشان با اعتقاد خاصی که به اهمیت آب در توسعه و آبادانی داشتند، در سال ۱۳۶۲ خورشیدی از طرح آبخیزداری و آبخوان‌داری در منطقه‌ای کم‌آب در شیراز حمایت کرد. طرحی که نتیجه‌ای بسیار خوب و رضایت‌بخش برای مردم آن منطقه به همراه داشت. توسعه آبیاری نوین در مزارع یکی دیگر از طرح‌هایی بود که آیت‌ا... هاشمی در زمان سکانداری‌اش به‌عنوان رئیس جمهوری بر آن تأکید داشت. همچنین آیت‌ا... هاشمی یکی از مشوقان اصلی توسعه سدها بود و توانست در شرایطی که سایر بخش‌های صنعتی فقط ۵۰ تا ۶۰ درصد بودجه دریافت می‌کردند، بودجه ۱۰۰ درصدی برای آب بگیرد. ازجمله طرح‌هایی که در دوران ریاست جمهوری ایشان مورد حمایت قرار گرفت، توسعه کشت نیشکر بود که در ابتدای شروع مسئولیت خود در این سمت بلافاصله دستور اجرای آن را داد و شاهد بودیم که چطور کشور را به مرز بی‌نیازی به این محصول رساند. صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی یکی از موضوعاتی بود که در دولت آیت‌ا... هاشمی به آن بسیار پرداخته شد و این بخش نیز مانند سایر بخش‌های صنعتی، رشد خوبی را در زمان ریاست جمهوری ایشان تجربه کرد. آیت‌ا... هاشمی همواره به مسائل محیط زیستی در کنار توسعه صنعت کشاورزی توجه داشت. استفاده از روش‌های مبارزه بیولوژیک به جای سموم شیمیایی ازجمله توصیه‌های اکید ایشان بود. شرایط به صورتی بود که در دوران ریاست جمهوری ایشان، بدون صدمه به باغ‌ها و کاهش تولید، میزان مصرف سموم شیمیایی از ۵۵ هزار تن به ۲۰ هزار تن کاهش یافت. آیت‌ا... هاشمی همچنین آغازگر شکوفایی تحقیقات و آموزش در بخش کشاورزی بود و اعتقاد داشت که آموزش و تحقیقات باید بر اساس نیازهای این بخش انجام گیرد. همچنین به‌کارگیری مکانیزاسیون در صنعت کشاورزی و یکپارچه سازی با استفاده از تعاونی‌ها را در برنامه‌های خود داشتند.

چرا هرچه از زمان درگذشت آیت ا... هاشمی گذشته فقدان ایشان بیشتر در فضای سیاسی کشور احساس شد؟

بنده آیت ا... هاشمی را غیرقابل جایگزین می‌دانم. برای بنده این نکته مسجل است که هرچه زمان بیشتری بگذرد اهمیت و منزلت آیت ا... هاشمی بیشتر برای ما مشخص خواهد شد. آیت ا... هاشمی از نظر شخصیتی یک فرد مثبت نگر و رو به جلو بودند و هیچ گونه بدبینی در وجود ایشان نبود. به نظر من برخی از جفاها نیز که نسبت به ایشان صورت گرفت به خاطر همین مثبت نگر بودن ایشان بود که برای دیگران بد نمی‌خواست و همیشه نیمه پر لیوان را می‌دید. بدون شک کسانی که در حق هاشمی جفا کردند بیش از همه از خصوصیات برجسته اخلاقی آیت ا... هاشمی آگاهی داشتند و به خوبی ایشان را می‌شناختند. به نظر من هاشمی مردی برای تمام فصول و مردی تمام نشدنی بود. باید صد سال بگذرد تا شخصی مانند آیت ا... هاشمی در کشور ظهور و بروز پیدا کند.

روایت محسن هاشمی از تصمیم پدر در سال ۹۲ در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

رهبری می‌خواستند انصراف می‌دادم اما می‌گفتم به خواست ایشان است

لاریجانی و روحانی به آیت‌ا... هاشمی پیام می‌دادند ثبت‌نام نکند

افراطیون و براندازها در یک مسیر هستند

چندی پیش یکی از افراد معروف به نقل از رهبری گفت مگر می‌شود آقای هاشمی در مجلس خبرگان نباشد. ماجرا چه بوده است؟

این موضوع را آقای روحانی مطرح کرد و گفت: «به رهبری گفتم که پیش آقای هاشمی بودم و ایشان به من گفت در انتخابات خبرگان شرکت نمی‌کنم؛ آقا خیلی متعجب شدند و گفتند چطور ایشان شرکت نمی‌کند؟» رهبری پس از آن به آقای هاشمی توصیه کردند در انتخابات سال ۹۴ حضور داشته باشد.

چرا آقای هاشمی برای تایید صلاحیت‌شان وارد مذاکره نشدند. از سویی ایشان ارتباط تنگاتنگی با بسیاری از مقامات داشتند. چرا برای تایید صلاحیت خودشان از آنها نخواستند وارد مذاکره شوند؟

سطح روابط مشخص است و آقای هاشمی نمی‌توانست برای خودش رایزنی کند. در مجلس خبرگان افراد شاخصی هستند که می‌توانند نظر گروه‌های امنیتی را تغییر دهند. برخی اوقات اطلاعات اشتباه داده می‌شود مانند اطلاعاتی که درباره آقای لاریجانی دادند و ایشان هم نامه مفصلی نوشتند که در آن آمده بود که اطلاعات غلطی به شورای نگهبان دادند و در آنجا مشخص شد که اطلاعات غلط با هدف فضاسازی در انتخابات ارائه شده است. در خبرگان هم می‌توانند افرادی این کار را کنند.

آقای هاشمی نمی‌توانست جلوی ارائه این اطلاعات غلط را بگیرند؟

افرادی می‌توانند تک به تک نزد اعضای خبرگان بروند و اطلاعاتی را ارائه کنند که کسی متوجه ارائه این اطلاعات نشود. هدف آنها هم برگرداندن نظر عضو تصمیم‌گیر نسبت به صلاحیت فرد موردنظر است. به‌عنوان نمونه آقای هاشمی خبر نداشت درباره ایشان چه می‌گویند. یادتان هست که آقای مصلحی که بعدتر به اقدامی که درباره آقای هاشمی کرده بود، اشاره کرد.

واکنش آقای هاشمی پس از ردصلاحیت‌شان در منزل چگونه بود؟

ایشان گفتند اصلا ناراحت نشدم و خوشحال هم شدم. در خاطرات‌شان که منتشر خواهد شد. ایشان دلیل این رضایت را اینگونه نوشتند که مسئولیتی بر دوش من گذاشته شده بود؛ اگر نمی‌آمدم، استبداد رای باعث احساس گناه در من می‌شد. الان که آمدم و مسئولیتم را انجام دادم، شورای نگهبان بار مسئولیت را از دوش من برداشتند و از طرفی باعث شد به اهداف در ذهنم برسم. در مجموع برنامه‌ریزی در ذهنم می‌خواستم به این اهداف برسم که رسیدم.

در این دوره بار دیگر رهبری تاکید بر مشارکت بالا داشتند. هیات اجرایی ابتدا بسیاری را رد صلاحیت کرد و البته شورای نگهبان تعدادی را بازگرداند. تصور می‌کنید این اقدامات چه نسبتی با تاکیدات رهبری دارد؟

درست است. رهبری بر مشارکت و رقابت تاکید کردند. یک فرد مثل حداد عادل در برنامه صف اول گفت: «اگر شورای نگهبان سختگیری بیش از حدی انجام دهد و فراتر از قانون و یا سلیقه‌ای عمل کند روی مشارکت اثر می‌گذارد.» آقای پورمحمدی هم گفتند: «شورای نگهبان و هیأت‌های نظارت نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش مشارکت دارند، مثلا بحث عدم احراز کاندیداها ماهیت حقوقی درستی ندارد و ضد مشارکت است. تا این لحظه متأسفانه فضای خوبی در بحث مشارکت نداریم، متأسفانه برخی از فعالان سیاسی هم در این مسیر ناامیدی حرکت می‌کنند.» الان باید به سمت مشارکت در انتخابات حرکت کرد اما به نظرم مجلس و دولت با تصمیمی که درباره قانون انتخابات گرفتند، پنبه انتخابات پرشور را زدند.

منظورتان پیش ثبت‌نام‌هاست؟

بله، دقیقا منظورم همین است. پیش ثبت‌نام و بندهایی در قانون انتخابات آوردند که احتمال حذف فرد تا زمان برگزاری انتخابات و حتی پس از آن وجود دارد مانند خانم مینو خالقی. این در حالی است که رهبری در فروردین ماه فرمودند «مسئولان دولت باید به طور مشخص و عینی، زمینه مشارکت مردم را فراهم کنند تا آحاد مردم تکلیف خود را بدانند» اما گویی برخی نشنید و بر عکس عمل کرد. الان که به انتخابات نزدیک می‌شویم، رهبری بار دیگر تذکر دادند و در دیدار مردم کرمان و خوزستان فرمودند «بنده چهار خصوصیت را در اول امسال راجع به این انتخابات به ملت ایران عرض کردم: اولا مشارکت قوی، ثانیا رقابت واقعی، ثالثا سلامت به معنای حقیقی کلمه و رابعا امنیت انتخابات؛ این چهار خصوصیت باید انجام بگیرد.» و در همان دیدار اشاره کردند: «هیچ راهی جز انتخابات وجود ندارد. بعضی‌ها در مورد لزوم انتخابات اشکال تراشی می‌کنند، [مردم را] دلسرد می‌کنند، توجه نمی‌کنند که اگر انتخابات در کشور نباشد، یا دیکتاتوری است یا هرج‌ومرج و ناامنی است. آن چیزی که جلوی بروز دیکتاتوری را در کشور می‌گیرد انتخابات است؛ آن چیزی که جلوی هرج‌ومرج و اغتشاش و ناامنی را می‌گیرد انتخابات است.» این جملات رهبری از اهمیت بالایی برخوردار است اما الان با وضعیت خوبی مواجه نیستیم.

> آقای پورمحمدی اظهار کردند: «شورای نگهبان و هیأت‌های نظارت نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش مشارکت دارند، مثلا بحث عدم احراز کاندیداها ماهیت حقوقی درستی ندارد و ضد مشارکت است. تا این لحظه متأسفانه فضای خوبی در بحث مشارکت نداریم، متأسفانه برخی از فعالان سیاسی هم در این مسیر ناامیدی حرکت می‌کنند.»

غلامرضا رجایی در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

هاشمی، وزنه‌ای برای تعادل و تنظیم مناسبات حکومت و مردم بود

از سال ۱۳۶۲ آقای هاشمی به دنبال پایان جنگ بود

آرمان ملی- احسان اسقایی: مرحوم هاشمی رفسنجانی، سردار سازندگی؛ یکی از چهره‌های اثرگذار در زمان زندگی‌اش بود که بدون تردید دیگر تکرار نمی‌شود. هرچند هنوز هم چهره‌های اثرگذار در سیاست‌های کلان کشور وجود دارند و اثرگذاری آنان بدون شک و تردید است، اما خلأ حضور هاشمی رفسنجانی در افزایش وزنه اعتدالی کشور قابل مشاهده است. او از ابتدا اعتدالی بود و اعتدالی هم به سیاست ورزی خود ادامه داد و در سال‌های پایانی عمر خود هر چند مورد غضب برخی قرار گرفت اما در کنار آنچه مردم می‌خواستند یعنی افزایش وزنه جمهوریت نظام ایستاد و برای آن تلاش و کوشش کرد. امروز هاشمی رفسنجانی در میان مردم نیست، اما هستند افرادی که می‌گویند اگر هاشمی بود تصمیمات بهتری در موارد مختلف گرفته می‌شد. زندگی هاشمی رفسنجانی و برخورد موافقان و مخالفان با اندیشه‌های او چیزی نیست که به سادگی بتوان از کنار آن گذاشت. «آرمان ملی» در ارتباط با جایگاه و شخصیت هاشمی رفسنجانی با یکی از نزدیکان وی یعنی غلامرضا رجایی به گفت‌وگو پرداخته است. وی اعتقاد دارد هاشمی رفسنجانی یکی از چهره‌های بدون تکرار جمهوری اسلامی است و سردار سازندگی پرچمدار اعتدال و روش اعتدالی در کشور بود.

اگر مرحوم هاشمی رفسنجانی اکنون در عرصه سیاست حضور داشت چه موضعی در ارتباط با وقایع مختلف می‌گرفت؟

آقای هاشمی رفسنجانی از شخصیت‌های کم تکرار تاریخ ایران است. ضمن اینکه کمتر چهره‌ای مانند آقای هاشمی در تاریخ ملل مسلمان تکرار می‌شود. در بررسی ملت‌های معاصر شخصیتی به این وزانت، منزلت و نقش‌آفرینی وجود ندارد. آقای هاشمی در داخل یک وزنه‌ای برای تعادل و تنظیم مناسبات حکومت و مردم بود و به وقت خود از حکومت انتقاد می‌کرد و به وقت خود پیشنهادهای خود را می‌داد. البته سخت است که در مورد موضع ایشان در شرایط کنونی در صورت حیاتشان صحبت کنیم، اما براساس روش و سیره و منشی که آقای هاشمی داشت ایشان در برابر این ردصلاحیت‌ها، فیلترینگ و... عکس‌العمل نشان می‌دادند و بر نقش اعتبار اجتماعی مردم که پشتوانه نظام است، تاکید می‌کرد که این منزلت باید حفظ شود. به هر میزان هر نظامی از مردم فاصله بگیرد زنگ خطر جدی برای بقای آن نظام به صدا درآمده است. مردم پای هر نظامی نباشند آن نظام با چالش روبه‌رو می‌شود و آقای هاشمی مکررا این مورد را اعلام کرده بود و بسیاری هم اعتقاد دارند که آقای هاشمی بعد از اینکه عملا از قدرت کنار رفت (قدرت رسمی) نشان دادند که رای و نظر مردم را جدی می‌دانند و به نقش مردم بسیار اهمیت می‌دهند.

وضعیت اقتصادی مردم به علت تحریم‌ها و برخی سوء‌مدیریت‌ها چندان مطلوب نیست هاشمی اگر بود در این ارتباط چه موضعی می‌گرفت؟ همچنین نگاه ایشان به سیاست خارجه چگونه بود؟

من تصورم این است که به خاطر تنگی و سختی معیشت مردم و حتی بر هم خوردن مناسبات ایران با برخی از کشورها؛ ایشان حتما عکس‌العمل خاص خود را داشت. به نظر من ایشان بر بهبود رابطه منطقه‌ای و متقابلا سیاست برد- برد با آمریکا و دیگران تاکید می‌کردند.

خلأهای مختلف نبود ایشان کاملا مشهود است اما به نظر حسن روحانی در تلاش است تا به نوعی خود را جایگزین هاشمی رفسنجانی کند. نمونه آن هم تحرکات وی در مجلس خبرگان است، ارزیابی حضرتعالی در این ارتباط چیست؟

نقش‌های اجتماعی و سیاسی معمولا قابل انتقال نیستند. البته این نقش‌ها قابل تبعیت هستند. آقای روحانی قاعدتا در جبهه اعتدال قرار دارد و آقای هاشمی منادی و پرچمدار این جبهه بوده است، اما اینکه دقیقا نقش آقای هاشمی را از آقای روحانی توقع داشته باشیم به دلایل متعدد، این مورد توقع مناسبی نیست اما در عین حال من فکر می‌کنم که آقای روحانی یکی از نزدیک‌ترین شخصیت‌ها و چهره‌ها به آقای هاشمی بود. وی ۴ دهه با آقای هاشمی کار کرده و مسئولیت در جنگ و مجلس داشته است، اما همان طور که اعلام شد نقش‌ها قابل انتقال نیستند و هر کسی باید نقش خود را ایفا کند.

امروزه آقای روحانی با چالش بودن یا نبودن در خبرگان از سوی مخالفان خود قرار گرفته و باید دید نظام عاقله حاکمیت به چه سمتی در ارتباط با ایشان حرکت خواهد کرد و آیا مانند ردصلاحیت جهانگیری و لاریجانی تنها به توصیه اکتفا می‌شود یا اینکه نه به گونه‌ای دخالت می‌شود. به هرحال محتمل است که آقای روحانی مانند آقای هاشمی، صلاحیتش رد شود، چراکه در خبرگان عدم احراز وجود ندارد. فردی که در خبرگان عضو بوده و چند دوره در خبرگان حضور داشته برای او عدم احراز صلاحیت معنایی ندارد، اما ممکن است به دلایلی ایشان را از حضور در خبرگان محروم کنند.

به نظر من با رفتن آقای جنتی یکی از گزینه‌های ریاست می‌تواند حسن روحانی باشد که هم سابقه قابل قبولی دارد و هم دو دوره رئیس جمهور بوده و هم عضو شورای عالی امنیت ملی بوده و از چهره‌های نظام است. وی می‌تواند یکی از نامزدهای ریاست خبرگان باشد به نظر من رد صلاحیت ایشان اگر صورت گیرد که اشتباه است در این جهت است که آقای روحانی یکی از گزینه‌های ریاست خبرگان نباشد.

بنابراین جمع این موارد نشان می‌دهد که مخالفان وی احتمالا به این نتیجه خواهند رسید که ایشان را کنار بزنند. همان طور که سید حسن خمینی را از راه یافتن به خبرگان بازداشتند. از این رو ممکن است به رغم سابقه خدمت آقای روحانی ایشان را از ورود به خبرگان محرم کنند و به عبارت بهتر روحانی را حذف کنند.

شما سال‌ها از دیدگاه رسانه‌ها یکی از افراد نزدیک به مرحوم هاشمی شناسانده شده‌اید. آقای هاشمی در چند مقطع تاریخی دارای مسئولیت‌هایی بودند از جمله در جنگ، نقش آقای هاشمی رفسنجانی در پایان دادن به جنگ تحمیلی چه بود؟ گاهی رسانه‌ها هم او را عاملی برای پایان دادن جنگ و برخی دیگر او را در درجه مخالف معرفی کرده‌اند؛ واقعیت‌ها چه بود؟

آقای هاشمی را باید در چند مقطع در ارتباط با جنگ مورد بررسی قرار داد. یکی در ارتباط با مقطع ورود به خاک عراق است و ایشان به عنوان نماینده امام (ره) در شورای عالی دفاع و رئیس مجلس مواضعی داشتند. نه ایشان و نه آقای خامنه‌ای در این شورا نظامی نبودند، اما استدلال برخی این بود که اگر ما عراق را تا مرز عقب برانیم نمی‌توانیم خطر آن را دور کنیم چون ممکن است با یک خمپاره ۶۰ مواضع ما را در آبادان بزنند. بلکه باید تا یک منطقه قابل قبولی عراق را به عقب برانیم که اگر عراق بخواهد با خمپاره مواضع ایران را زیر آتش بگیرد، گلوله‌های عراق در خاک خودش بیفتد. امام در ابتدا با این نظر مخالف بودند بعدها با استدلال نظامیان به ورود به خاک عراق رضایت دادند و بعد هم جنگ ادامه پیدا کرد. اما برای ورود به خاک عراق البته شرایطی تعیین کردند که در مصاحبه‌های آقای هاشمی آورده شده است.

> آقای هاشمی را باید در چند مقطع در ارتباط با جنگ مورد بررسی قرار داد. یکی در ارتباط با مقطع ورود به خاک عراق است و ایشان به عنوان نماینده امام (ره) در شورای عالی دفاع و رئیس مجلس مواضعی داشتند. نه ایشان و نه آقای خامنه‌ای در این شورا نظامی نبودند، اما استدلال برخی این بود که اگر ما عراق را تا مرز عقب برانیم نمی‌توانیم خطر آن را دور کنیم چون ممکن است با یک خمپاره ۶۰ مواضع ما را در آبادان بزنند

آقای هاشمی در همان سال ۶۷ به دنبال تصویب قطعنامه ۵۹۸ بودند؟

آقای هاشمی نه تنها در سال ۱۳۶۷ بلکه حتی قبل از این سال و در سال ۱۳۶۲ مواضعی داشتند. سال ۱۳۶۲ ایشان نزد امام (ره) رفتند تا از طرف ایشان به قرارگاه خاتم رفته و هماهنگی عملیات‌ها را عهده دار شوند، ایشان گفته بودند که من می‌روم و جنگ را تمام می‌کنم و امام چیزی نگفته بودند اما به تعبیر آقای هاشمی امام لبخند زنده بودند یعنی از سال ۱۳۶۲ آقای هاشمی به دنبال پایان جنگ بود.

به لحاظ نظامی هم باید در سال ۱۳۶۷ ایران قطعنامه ۵۹۸ را می‌پذیرفت؟

به نظر من یکی از برکات وجودی آقای هاشمی برای کشور ختم جنگ بود چراکه ختم جنگ در سال ۶۷ ضروری بود و اگر ایران قطعنامه را نمی‌پذیرفت وضعیتی بود که ممکن بود ایران در شرایط مخاطره آمیز دیگری قرار گیرد. در آن زمان ما برخی از مواضع خود را از جمله در فاو و مجنون از دست داده بودیم. ایشان بعد از اینکه فاجعه حلبچه توسط رژیم بعث عراق اتفاق افتاد و عراق مردم خودشان را با سلاح شیمیایی از پا درآوردند به امام (ره) گفته بود که اگر صدام همین اقدام را با تبریز و مشهد و تهران و اصفهان انجام دهد، باید چه کار کرد. کسی که با مردم خودش این کار را می‌کند چه تضمینی وجود دارد که با مردم ایران این کار را نکند؟ ایشان، امام (ره) را متقاعد کرده بودند. نیروهای نظامی هم برای آمادگی بیشتر زمان می‌خواستند که آن نامه معروف فرمانده سپاه به امام (ره) هم ارسال شد و جمیع این موارد باعث شد که امام (ره) با توجه به شرایط نظامی و اقتصادی کشور، قطعنامه را پذیرفتند.

ماجرای جام زهر با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ چه بود؟

عده‌ای که در آن زمان با آقای هاشمی رفسنجانی مخالف بودند و در همان زمان با وی خرده حساب داشتند آنها در همان زمان هم با هاشمی مخالفت می‌کردند. در آن زمان این قضیه جام زهر را به امام (ره) به آقای هاشمی چسباندند که هاشمی قطعنامه را به امام (ره) تحمیل کرده است. امام کسی نبود که کسی چیزی را به ایشان تحمیل کند امام (ره) در آن بیانیه آوردند که کسی را سرزنش نکنید این تصمیم را من گرفتم و با اطلاعاتی که مسئولین کشور به من انتقال دادند و من به دلسوزی همه آنها ایمان دارم.

> نقش‌های اجتماعی و سیاسی معمولا قابل انتقال نیستند. البته این نقش‌ها قابل تبعیت هستند. آقای روحانی قاعدتا در جبهه اعتدال قرار دارد و آقای هاشمی منادی و پرچمدار این جبهه بوده است اما اینکه دقیقا نقش آقای هاشمی را از آقای روحانی توقع داشته باشیم به دلایل متعدد، این مورد توقع مناسبی نیست اما در عین حال من فکر می‌کنم که آقای روحانی یکی از نزدیک‌ترین شخصیت‌ها و چهره‌ها به آقای هاشمی بود. وی ۴ دهه با آقای هاشمی کار کرده و مسئولیت در جنگ و مجلس داشته است

روایت

روایت مسیح مهاجری از مرحوم آیت‌ا... هاشمی:

آقای هاشمی مرد بحران‌ها بود

مدیر مسئول روزنامه جمهوری اسلامی در خصوص میزان دلتنگی برای آیت ا... هاشمی اظهار داشت: شخصا به دو دلیل خیلی وقت‌ها به یاد آقای هاشمی می‌افتم. یکی آن دوستی و نزدیکی که از نظر روابط عاطفی با هم داشتیم، من تقریبا هر هفته ایشان را می‌دیدم، یک قرار ملاقات هفتگی با ایشان داشتم، گاهی وقت‌ها هم که کاری پیش می‌آمد، این ملاقات‌ها بیشتر از یک بار در هفته هم می‌شد. یکی دیگر هم اوضاع کشور را که می‌بینم خیلی وقت‌ها به یاد ایشان می‌افتم. ایشان واقعا مدیر بحران‌ها بود. یعنی اولاً از به وجود آمدن بحران جلوگیری می‌کرد و ثانیا اگر بحرانی به وجود می‌آمد، می‌دانست چطور آن را مدیریت کند و به یک شکل درستی آن بحران را پایان دهد. در این هفت سالی که از فقدان آقای هاشمی گذشته، بحران‌های زیادی داشتیم. همین موضوع نشان‌دهنده این است که وجود ایشان خیلی مفید بود و همین هم باعث می‌شود که من خیلی وقت‌ها به یاد ایشان بیفتم. حجت‌الاسلام مسیح مهاجری در خصوص جای خالی آیت‌ا... هاشمی گفت: علاوه بر این دو نکته‌ای که گفتم، حتی اگر فرض کنید من اصلاً هیچ آشنایی هم با ایشان نداشتم ولی یک انسان برجسته‌ای مثل آقای هاشمی با آن ویژگی‌هایی که داشت که بسیاری از بزرگان برای ایشان عنوان شناسنامه انقلاب را در نظر گرفته بودند و واقعا هم از پایه‌های اصلی انقلاب و نظام بود و خیلی هم برای اعتلای ایران تلاش می‌کرد و خدمات برجسته‌ای هم داشت، برای یک چنین آدمی دل آدم خیلی تنگ می‌شود و حسرت دارد که چرا رفت و نیست و می‌توانستیم اگر بود از وجودش هم برای پیشرفت ایران هم برای جلوگیری از خیلی از مشکلاتی که این مدت پیش آمده است، استفاده کنیم.

مولفه‌های قدرت هاشمی

وی در خصوص مؤلفه‌هایی که قدرت مدیریت و جایگاه سیاسی آیت‌ا... هاشمی محصول آن بود گفت: آقای هاشمی بیش از نیم قرن در صحنه‌های سیاسی بود، هم مبارزه هم مدیریت. مدیریت ایشان هم انواع و اقسام داشت؛ مدیریت تقنینی، مدیریت اجرایی، مدیریت نظارتی. علاوه بر این ایشان یک انسان تحصیلکرده و عالمی بود. واقعا صاحب اطلاعات خیلی قوی دینی و اجتماعی بود. نکته سوم اینکه ایشان ذاتا یک انسان خوشفکری بود و نکته چهارم هم اینکه ایشان آدم فعالی بود. خب این ویژگی‌ها وقتی در یک آدم باشد، به طور طبیعی هم می‌تواند در مسائل مختلف جامعه تأثیرگذار باشد، هم مردم وقتی چنین کسی را داشته باشند، به او اقبال می‌کنند. مهاجری تصریح کرد: یک چیز عجیب در زندگی آقای هاشمی که تا حالا خیلی باز نشده این است که بیش‌ترین تبلیغات سوء علیه آقای هاشمی و سمپاشی نه فقط از ناحیه دشمنان خارجی بلکه از سه ناحیه، دشمنان خارجی، دشمنان داخلی و خود مسئولین داخلی صورت می‌گیرد. این قسمت سوم از دو قسمت دیگر هم خیلی مهم‌تر است. کمتر کسی را داشته‌ایم که این طور همه جانبه مخصوصا ازسوی آن ضلع سوم مورد حمله شدید قرار گیرد. آقای هاشمی تنها کسی است که علیه او با این شدت و جامعیت تبلیغ شد، اما در عین حال هم خودش در میدان ماند، هم در آخرین انتخاباتی که برگزار شد، بیش‌ترین رأی را در سطح کشور آورد. مهاجری ادامه داد: در انتخابات خبرگان پنجم ایشان هم کاندیدا شدند هم لیست دادند. اولاً لیست‌شان کامل رأی آورد، ثانیا خود ایشان بالاترین رأی خبرگان تاریخ نظام جمهوری اسلامی را آورد، به‌رغم آن همه تبلیغات سوء که علیه ایشان شد.

به آیت‌ا... هاشمی گفتم تغییر کرده‌اید

وی در خصوص فاصله هاشمی با مسئولیت‌ها و قرار گرفتن در جایگاه تریبون مردم بیان کرد: درست است. خود من هم این نکته را به ایشان گفتم و حتی در یکی از کتاب‌هایم این را نوشتم. خاطرم هست ما با هم به عربستان رفته بودیم، یک سفر حج عمره‌ای که با هم بودیم. من دیدم که ایشان در آن سفر که سفر دوم ایشان در دوران نظام جمهوری اسلامی بود، اصلاً درخواست اینکه بروند داخل کعبه و داخل ضریح حضرت رسول (ص) در مدینه را نکردند، فقط همین طور رفتند زیارت کردند. من به ایشان گفتم شما دفعه قبل داخل ضریح حضرت رسول (ص) در مدینه رفتید و در مکه هم داخل کعبه رفتید. (در کعبه را باز می‌کنند بعضی‌ها را به داخل آن می‌برند و ایشان رفته بودند.) ایشان در پاسخ به من یک نکاتی را مطرح کردند، از جمله اینکه گفتند دفعه قبل وقتی از در کعبه بیرون آمدم دیدم یک عده‌ای با حسرت به من نگاه می‌کنند، برای همین دیگر رغبت نکردم این کار را بکنم و آن صحنه برای من جالب نبود. ولی خود من به ایشان گفتم آقای هاشمی این یک تفاوتی است که شما پیدا کردید، مربوط به دوران قبل و حالاست. یک زمانی انسان در یک مناصبی هست یا تازه از یک منصبی کنار رفته هنوز یک چیزهایی در وجودش هست، آنها را دنبال می‌کند ولی وقتی یک مقدار فاصله گرفت، تغییر می‌کند. من به آقای هاشمی گفتم شما تغییر کرده‌اید. ایشان هم رد نکرد. این را من در روزنامه منتشر کردم و به صورت کتاب چاپ شد. آقای هاشمی خیلی آدم مهذبی بودند ولی به هر حال قدرت و شهرت یک اقتضائاتی دارد اما وقتی که از قدرت کنار رفتند و در آن شرایط دیگر بودند، مخصوصا در شرایطی که خیلی هم ایشان را مورد حمله قرار می‌دادند هم تحریم کرده بودند از جهات مختلف، خیلی طبیعی بود که این حالت‌هایی که دیدید و الان گفتید برایشان پیش بیاید. وی در خصوص تخریب مرحوم هاشمی و هاشمی زدایی در تلویزیون گفت: این مسأله فقط مربوط به آقای هاشمی هم نیست، کلاً این جوری است. آن دوره اول که آقای محمد هاشمی مدیرعامل بود، یک اقتداری داشت بعدش دیگر بقیه روسای صداوسیما همین خصوصیاتی را که گفتم داشتند و هیچ انتظاری از آنها نبوده و نیست. باقی می‌ماند آن جریانی که کلاً آقای هاشمی را نمی‌خواهد. مسیح مهاجری بیان کرد: علت کلی این موضوع آن است که آقای هاشمی آدم بزرگی بود و آدم‌های کوچک از آدم‌های بزرگ می‌ترسند.